

Experimentarea familială – un fundament în devenire, potrivit actualei legislații din Franța și din Anglia

Family experimentation – a growing foundation, under current French and English law

Ana-Maria Goldan¹

Rezumat: Filiația reprezintă o realitate care nu se limitează doar la o simplă legătură fizică, pe care legiuitorul o transformă în legătură juridică. Filiația de zi cu zi, alături de cotidianul familiei pot fi luate, de asemenea, în considerare de către legiuitor, pentru a se construi și alte legături. Prin urmare, filiația dintre persoane nu poate fi exclusiv înăscută, ci ea poate rezulta și din construirea unei familii, în mod progresiv, stabil și durabil. Totodată, realitatea biologică a filiației, deși este privită precum fundamentul principal al acesteia, poate juca un rol ne semnificativ în fața unei realități afective, emoționale, a unei filiații *de facto*. Această din urmă realitate va contribui la concretizarea și la completarea legăturii biologice. Experimentarea familială reprezintă, așadar, o combinație între viața de zi cu zi, afecțiunea dintre membrii unei familii și recunoașterea acelor legături, ca atare, în interiorul societății. Ea constituie inima filiației, atât în sensul propriu al termenului, deoarece îi oferă dinamică acestui concept, cât și în sens figurat, deoarece oglindește afecțiunea dintre părinte și copil.

Cuvinte-cheie: filiație *de facto*; child of the family; posesie de stat; afectivitate.

Abstract: Parentage represents a reality that isn't limited to a simple physical connection, which the legislator turns it into a legal connection. The daily parentage, along with the daily life of a family, could also be taken into account by the legislator, in order to build other connections. Therefore, the filiation between people cannot be exclusively innate, but it can also result from building a family, progressively, stably and sustainably. At the same time, the biological reality of parentage, although it is seen as its main foundation, can play an insignificant role in front of an affective, emotional reality, of a *de facto* parentage. The latter reality will contribute to the realization and completion of the biological link. Family experimentation is, therefore, a combination of daily life, of affection between family members and of the recognition for those connections, as such, within society. It is the heart of filiation, both in the proper sense of the term, because it gives dynamics to this concept, and in a figurative sense, because it reflects the affection between the parent and the child.

Keywords: filiation *de facto*; child of the family; state possession; affectivity.

---

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: anne_marie9128@yahoo.com.

1. Considerații introductive

Încă din cele mai îndepărtate vremuri, descendența a jucat un rol fundamental în organizarea societății. Astfel, filiația reprezintă o realitate cunoscută tuturor persoanelor, aceasta făcând trimitere la structura unei familii de care putem aparține. Potrivit doctrinei juridice franceze, legătura de filiație asigură „înrădăcinarea ființelor”², pentru că ne oferă detalii cu privire la membrii unei familii, prin intermediul raportării la ascendentul sau la descendentul nostru. De asemenea, legătura de filiație ne permite definirea celorlalte relații de rudenie existente între membrii unei familii, fie că vorbim despre o legătură față de strămoșii sau față de bunicii noștri, fie că vorbim despre legătura de alianță dintre părinți sau despre cea colaterală dintre veri, mătuși sau frați. Astfel, „prin definirea ei, în raport cu legăturile ancestrale, filiația ne oferă o existență socială și familială”³.

Premisa studiului de față este reprezentată de un citat, care aparține unor autori de origine franceză, prin care sunt specificate următoarele chestiuni: «Le droit de la filiation n'est pas seulement le droit de la filiation biologique: c'est aussi celui de la filiation voulue et de la filiation vécue»⁴. Prin intermediul acestui citat, desprindem ideea potrivit căreia, filiația nu se limitează la o simplă legătură biologică, pe care legiuitorul a transformat-o într-una de natură juridică. Filiația de zi cu zi, alături de cotidianul familiei pot fi luate, de asemenea, în considerare de către legiuitor, pentru a se construi și alte legături. Prin urmare, filiația dintre persoane nu poate fi exclusiv înăscută, ci ea poate rezulta și din construirea unei familii, în mod progresiv, stabil și durabil. Totodată, realitatea biologică a filiației, deși este privită precum fundamentul principal al acesteia, poate juca un rol nesemnificativ, în fața unei realități afective, emoționale, a unei filiații *de facto*. Această din urmă realitate va contribui la concretizarea și la completarea legăturii biologice.

Potrivit lui Gérard Cornu, „de-a lungul vieții sale, copilul va dori să cunoască, dacă legătura de sânge va fi dublată de cea afectivă, fie din partea ambilor părinți, fie din partea măcar a unuia dintre ei. El va dori să afle dacă iubirea, care realizează o altfel de rudenie decât cea de sânge, va urma sau nu vocea sângelui”⁵.

Atât în Franța, cât și în Anglia, legiuitorul nu a reușit să consacre un principiu absolut al realității biologice, deoarece ar fi exclus dimensiunea

² D. Fenouillet, «La filiation plénière, un modèle en quête d'identité» în *L'avenir du droit. Mélanges en hommage à François Terré*, Editura Presses Universitaires de France, Paris, Dalloz, 1999, p. 510.

³ P. Murat, «Prolégomènes à une hypothétique restructuration du droit des filiations», în *Mélanges en l'honneur du Professeur Jean Hauser*, Editura LexisNexis – Dalloz, Paris, 2012, p. 220.

⁴ J. Hauser, D. Huet-Weiller, *Traité de droit civil. La Famille, Fondation et vie de la famille*, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1993, p. 186.

⁵ G. Cornu, «La filiation», în *Archives de philosophie du droit*, Editura Sirey, Paris, 1975, p. 29.

esențială reprezentată de realitatea emoțională. O atare concepție, potrivit autorilor francezi, „ar condamna filiația să accepte că reprezintă doar o noțiune care face trimitere la recunoașterea unei realități trecute, când, de fapt, întreaga esență a filiației rezidă în experimentarea sau în trăirea familială”⁶. Experimentarea familială reprezintă, așadar, o combinație între viața de zi cu zi, între afecțiunea dintre membrii unei familii și recunoașterea acelor legături, ca atare, în interiorul societății. Ea constituie inima filiației, atât în sensul propriu al termenului, deoarece îi oferă dinamică acestui concept, cât și în sens figurat, deoarece oglindește afecțiunea dintre părinte și copil.

În egală măsură, experimentarea familială poate conduce către consolidarea unei legături de filiație prestabilite, sau către constituirea unei astfel de legături. Aceasta poate fi luată în considerare de către legiuitor, în vederea stabilirii, în mod integral, a legăturii de filiație. Însă, pentru ca experimentarea familială să poată produce consecințe juridice, este necesar ca aceasta să fie constatată de către o autoritate competentă. Legiuitorul francez a tradus experimentarea familială prin intermediul termenului *possession d'état* arătând astfel că, aceasta poate conduce către formarea unei legături de filiație, dacă este constatată de către un judecător. În dreptul englez, legiuitorul a ales să abordeze diferit experimentarea familială, folosind noțiunea *child of the family*. Alături de voința persoanelor, experimentarea familială reprezintă un element de bază al filiației, fiind o materializare a voinței părintești⁷.

2. O diferență fundamentală de abordare a experimentării familiale

Filiația experimentată, sau mai bine spus *de facto*, se regăsește atât în sistemul juridic francez, cât și în cel englez. Cu alte cuvinte, consecințele juridice pot fi deduse din situații familiale *de facto*. Însă, aceste consecințe nu sunt identice în cele două sisteme de drept analizate. Legiuitorul francez consideră că filiația experimentată dă naștere unei legături de filiație față de copil, în timp ce legiuitorul englez sugerează că efectul constă în crearea unui rol părintesc. Pentru a se ține cont de această realitate familială, legiuitorul francez a ales să o transforme în instituție juridică, sub denumirea de posesie de stat, a cărei existență face posibilă stabilirea, confirmarea sau chiar asigurarea unei legături de filiație. Referitor la posesia de stat, legiuitorul englez pare să vorbească despre un echivalent al acestui termen, atunci când face trimitere la noțiunea *child of the family*, însă domeniul este prea restrâns pentru a confirma aceeași instituție. Totodată, efectele regăsite în sistemul de drept englez nu sunt similare cu cele din sistemul de drept francez. De exemplu, în dreptul englez, constatarea unei vieți de familie între copil și părinte, a unei aparențe de filiație, nu poate conduce către stabilirea unei legături de filiație, ci justifică rolul pe care părintele îl joacă față de copil. Spre deosebire de dreptul francez, experiența familială va conduce către atribuirea efectelor unei legături de filiație.

⁶ D. Fenouillet, *loc. cit.*, p. 530.

⁷ Ch. Demolombe, *Cours de Code Napoléon, Traité de la paternité et de la filiation*, tomul V, Editura Hachette, Paris, 1866, p. 477.

Potrivit celor analizate mai sus, înțelegerea realității afective și sociale dezvăluie, în profunzime, o diferență fundamentală cu privire la noțiunea de filiație, în cele două sisteme de drept. De pildă, în Franța, filiația reprezintă o legătură stabilită de către legiuitor, care se poate baza pe o situație *de facto*. Legiuitorul francez folosește experimentarea familială constatată, pentru a o transforma într-o legătură de filiație, pe care o va transcrie ulterior în certificatul de naștere al copilului. Aceasta îi va oferi părintelui respectiv o serie de drepturi și-l va obliga față de copil. Astfel, noțiunea de filiație, din dreptul francez, va fi ancorată în statut.

Pe de altă parte, în Anglia, deși filiația reprezintă tot o legătură stabilită de către legiuitor, aceasta nu este esențială în vederea exercitării unui rol părintesc, față de copil. Prin urmare, experimentarea familială apare aici mai mult precum un fundament al responsabilității părintești decât al filiației.

3. Experimentarea familială – sursa statutului părintesc în dreptul francez

Potrivit lui Jean Lautour, experiența familială „este întruchipată, în dreptul francez, prin intermediul posesiei de stat”⁸. A deține un anumit statut înseamnă a trăi conform acestuia. Asta presupune a trăi în aparență, ca și cum am deține acel statut. La fel ca în domeniul proprietății, posesia este un fapt care prezintă aparența dreptului. Posesia de stat privitoare la copil semnifică o experimentare familială, în aparența existenței unei legături de filiație. Comportamentul reciproc dintre părinte și copil, percepția externă a acestei legături *de facto* sau chiar numele reprezintă indicii ale existenței posesiei de stat. Atunci când sunt identificate probe care justifică legătura aparentă de filiație, rezultă că poate avea loc o transformare a legăturii într-una de natură juridică⁹.

În dreptul francez, posesia de stat reprezintă exercitarea de fapt a filiației sau aparența unui statut de părinte sau de copil¹⁰. Astfel, posesia de stat se bazează pe un comportament al presupusului părinte față de copil și invers, care poate fi observat din exterior și care oferă aparența unei legături de filiație. Prin urmare, filiația rezultată din posesia de stat va avea ca fundament „credința populară”¹¹, cu privire la realitatea legăturii. Pentru ca această filiație să fie recunoscută, trebuie ca persoanele să respecte indicațiile legiuitorului francez, prevăzute în cadrul art. 311-1 din *Code civil français*¹². Potrivit acestui articol, trebuie să existe un cumul de fapte, din care să rezulte legătura de filiație dintre persoană și familia de care aceasta afirmă că aparține. Această definiție indică

⁸ J. Lautour, *La possession d'état*, thèse de doctorat en droit, Université de Paris, Paris II, 1973, p. 10.

⁹ G. Cornu, *Droit civil, La famille*, 9-ème éd., Editura Montchrestien, Paris, 2007, p. 344.

¹⁰ Ph. Malaurie, H. Fulchiron, *La Famille*, 3-ème éd., Editura Defrénois, Paris, 2011, p. 342.

¹¹ G. Cornu, *op cit.*, p. 40.

¹² *Code civil français*, art. 311-1, teza 1: «La possession d'état s'établit par une réunion suffisante de faits qui révèlent le lien de filiation et de parenté entre une personne et la famille à laquelle elle est dite appartenir».

foarte bine faptul că, legătura de filiație rezultă dintr-o aparență a apartenenței copilului la o familie. Acesta este tratat și considerat ca și cum ar face parte din familia respectivă.

Cele trei elemente primordiale, constitutive ale posesiei de stat, sunt *nomen*, *tractatus* și *fama*, adică numele, comportamentul și reputația. Pentru o bună înțelegere, legiuitorul francez indică toate aceste elemente, în cadrul aceluiași articol 311-1 din *Code civil français*. De exemplu, pentru a vorbi despre *tractatus*, trebuie ca persoana să fie „tratată de cel sau de cei de care se spune că aparține, precum propriul copil”¹³. De asemenea, trebuie ca aceste persoane „să se îngrijească de educația, de întreținerea și de instalarea copilului în sânul familiei”¹⁴. Reciprocitatea acestui comportament este esențială, pentru că materializează o legătură reală, nu artificială. *Fama* face trimitere la faptul că, acel copil trebuie recunoscut, ca atare, de către preținșii părinți, dar și de către familie și societate, prin intermediul unei autorități publice¹⁵. *Fama* ne demonstrează foarte bine faptul că, posesia de stat nu se reduce la un comportament părintesc, ci corespunde unei aparențe de filiație, fiind perceptibilă de cei aflați în exteriorul cercului familial. Astfel, posesia de stat nu reprezintă o noțiune subiectivă, ci una obiectivă.

În fine, al treilea element, *nomen* se referă la faptul că, acel copil trebuie să poarte numele celui sau celor de care se spune că aparține¹⁶. Prin intermediul Ordonanței din data de 4 iulie 2005, legiuitorul francez a modificat ordinea indicată în cadrul art. 311-1 din *Code civil français*¹⁷. Astfel, acesta a considerat de cuviință să indice mai întâi *tractatus*, apoi *fama* și, în fine *nomen*. Acest lucru indică importanța pe care legiuitorul francez o acordă experimentării familiale comune dar și faptul că, patronimul nu mai are sensul pe care îl avea cândva, cu privire la apariția filiației. Este cunoscut faptul că, anterior, purtarea patronimului reprezenta un indiciu puternic în favoarea atașării *de facto* față de o familie, adică era un semn de integrare a copilului în grupul familial, dar și în afara lui. În actualitate, declinul instituției căsătoriei și creșterea numărului divorțurilor au contribuit la situația tratării copiilor precum cei proprii ai presupusului părinte,

---

¹³ *Code civil français*, art. 311-1, teza a 2-a: «Que cette personne a été traitée par celui ou ceux dont on la dit issue comme leur enfant et qu'elle-même les a traités comme son ou ses parents».

¹⁴ *Ibidem*, teza a 3-a: «Que ceux-ci ont, en cette qualité, pourvu à son éducation, à son entretien ou à son installation».

¹⁵ *Ibidem*, teza a 4-a: «Que cette personne est reconnue comme leur enfant, dans la société et par la famille».

¹⁶ *Code civil français*, art. 311-1, teza a 5-a: «Qu'elle porte le nom de celui ou ceux dont on la dit issue».

¹⁷ A se vedea, în acest sens, Ordonance nr. 759-2005 du 4 juillet 2005, disponibilă la următoarea adresă web: https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=01BB566EBA4DAAD9EDD346BABA21FAA3.tplgfr29s_3?cidTexte=JORFTEXT000000451869&idArticle=LEGIARTI000006285055&dateTexte=20200430&categorieLien=id#LEGIARTI000006285055, [Online] consultat în 30.04.2020.

cu toate că nu împart același nume. Astfel, purtarea numelui presupusului părinte nu mai reprezintă un pilon de bază al posesiei de stat.

Mai trebuie să specificăm faptul că, pentru a se constata existența posesiei de stat, nu este necesară îndeplinirea cumulativă a celor trei elemente analizate deja, ci o serie de indicii sunt suficiente pentru legiuitorul francez¹⁸. Trebuie, însă, ca aceste indicii să dezvăluie o legătură de filiație *de facto*, care să semene cu o legătură juridică. Realitatea familială nu se va constata prin intermediul unei liste de indici cumulativi, ci prin veridicitatea experimentării filiației. În sfârșit, pentru ca filiația să fie perceptibilă, prin intermediul celor trei elemente, trebuie ca ea să respecte și o anumită durată de timp. Prin urmare, filiația *de facto* trebuie să fie continuă¹⁹, adică suficient de stabilă și de regulată, pentru a fi luată în considerare. Aici regăsim o asemănare între posesia bunurilor și posesia de stat pentru că, exercitarea unei posesii viciate va fi considerată suspectă de către legiuitor, deoarece îi lipsește substanța.

În mod obișnuit, posesia de stat a fost considerată precum o metodă subsidiară de probă, utilizată de către părinți, un soi de „barcă de salvare”, prin intermediul căreia să fie compensată absența certificatului de naștere²⁰. Vechiul art. 320 din *Code civil français* prevedea faptul că, în lipsa unui titlu este suficientă constatarea unei posesii de stat²¹. Prin urmare, posesia de stat se prezintă precum un mijloc de recuperare, de compensare a absenței titlului, în scopul combaterii filiației fictive, atunci când titlul nu a fost coroborat cu situația de fapt. Ordonanța din data de 4 iulie 2005 a făcut posibilă o metodă reală de stabilire a părinților, consolidându-se, astfel, rolul experimentării familiale. Totodată, posesia de stat reprezintă un mod de consolidare a filiației, care se bazează doar pe un titlu, având rolul de a completa dimensiunea concretă.

În ce sens este posesia de stat un mod autonom de stabilire a filiației? Ei bine, cu toții cunoaștem faptul că, funcția primordială a posesiei este cea de ordin probatoriu. De fapt, pentru că ea dezvăluie o experimentare familială, face posibilă prezumția existenței unei legături de filiație. Posesia, ca stare de fapt, prezumă legătura juridică. Cu alte cuvinte, cineva care deține o posesie de stat nu trebuie să întreprindă măsuri legale, pentru a-și revendica statutul. De fapt, cel care crește copilul, ca și cum acesta i-ar aparține, este, de regulă, părintele său. Însă, această prezumție este simplă deoarece, presupusul părinte beneficiază de acest statut, doar până când va fi dovedit contrariul. Prezumția va deveni absolută, atunci când se va împlini termenul de prescripție, necesar acțiunilor în constatare.

Pentru ca posesia de stat să fie transcrisă, trebuie ca aceasta să fie mai întâi constatată. Ulterior reformei franceze din anul 2005, nu a mai fost suficient ca,

¹⁸ Cass. 1re civ., 5 juin 1988, în *Bull. civ. I*, 217, Editura Dalloz, Paris, 1989, p. 398

¹⁹ Code civil français, art. 311-2: «La possession d'état doit être continue, paisible, publique et non équivoque».

²⁰ J. Massip, *Le nouveau droit de la filiation*, Editura Defrénois, Paris, 2006, p. 6.

²¹ *Code civil français*, art. 320: «à défaut de titre, la possession d'état constante de l'état d'enfant légitime suffit».

prin simpla sa existență, posesia de fapt să constituie o prezumție a legăturii de filiație. Pentru ca posesia de stat să fie luată în considerare, aceasta trebuia notată într-un act de notorietate²². Acest act de notorietate trebuia emis de către judecător, în urma cererii copilului sau a unuia dintre părinți, atunci când acesta din urmă constata existența posesiei de stat.²³ Prin urmare, actul de notorietate reprezenta o probă a posesiei de stat, fiind considerat precum un titlu al filiației, care conducea către stabilirea actului de naștere²⁴. Introducerea, pe baza actului de notorietate, a unei astfel de mențiuni pe marginea certificatului de naștere, a fost aspru criticată în doctrina juridică. Potrivit lui Jean Carbonnier²⁵, actul de notorietate nu este întocmit după o dezbatere contradictorie. Astfel, judecătorul va lua în considerare doar probele furnizate de către reclamant, ceea ce ne face să ne gândim dacă este rezonabil ca probele de fapt să producă atâtea consecințe juridice. În acest sens se exprimă și Gérard Cornu, care constată că dreptul filiației este construit datorită opoziției dintre titlu și posesie de stat, dintre proba formală și cea *de facto*. Astfel, autorul ne adresează următoarea întrebare: «N'est-ce pas dénaturer la possession d'état que de vouloir en faire un titre?»²⁶

Tendința legiuitorului francez este de a oferi un titlu experimentării familiale. Obiectivul este acela de a facilita proba posesiei de stat și de a asigura realitatea experimentării familiale, prin controlul judecătorului. Această transformare în titlu a faptelor se explică prin importanța statutului civil, din dreptul francez. Acesta reprezintă sursa identității civile a persoanelor pentru că el conține numele, prenumele, vârsta, ziua, ora și locul nașterii, precum și numele părinților. Filiația este înscrisă în actul de stare civilă. A lăsa experimentarea familială, concretizată într-o filiație de fapt, în afara statutului civil, înseamnă a nega realitatea familială, ca sursă a filiației.

În lucrarea de față, am amintit anterior faptul că, posesia de stat reprezintă un mod de consolidare a titlului, pentru că ea nu se limitează la dezvăluirea filiației. Ea poate, de asemenea, să întărească o legătură de filiație stabilită deja,

²² *Code civil français*, art. 330: «La possession d'état peut être constatée, à la demande de toute personne qui y a intérêt, dans le délai de dix ans à compter de sa cessation ou du décès du parent prétendu».

²³ *Ibidem*, art. 317: «Chacun des parents ou l'enfant peut demander à un notaire que lui soit délivré un acte de notoriété qui fera foi de la possession d'état jusqu'à preuve contraire. L'acte de notoriété est établi sur la foi des déclarations d'au moins trois témoins et de tout autre document produit qui attestent une réunion suffisante de faits au sens de l'article 311-1. L'acte de notoriété est signé par le notaire et par les témoins. La délivrance de l'acte de notoriété ne peut être demandée que dans un délai de cinq ans à compter de la cessation de la possession d'état alléguée ou à compter du décès du parent prétendu, y compris lorsque celui-ci est décédé avant la déclaration de naissance. La filiation établie par la possession d'état constatée dans l'acte de notoriété est mentionnée en marge de l'acte de naissance de l'enfant.»

²⁴ J. Massip, *op. cit.*, p. 6.

²⁵ J. Carbonnier, *Droit civil, La famille*, tome I, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 1999, p. 211.

²⁶ G. Cornu, *op. cit.*, p. 348.

prin intermediul unui titlu, cu scopul protejării statutului. Experimentarea familială constatată vine, astfel, să întărească titlul și să mențină filiația solidă și eficace. Ea reprezintă un instrument pentru stabilirea prezumției de paternitate dar și pentru securizarea paternității deja stabilite. În acest sens, legiuitorul francez prevede, în cadrul art. 333 din *Code civil français* că, atunci când posesia de stat este conformă titlului, acțiunea în constatare este accesibilă doar copilului, tatălui și mamei sau pretinsului părinte. Termenul de prescripție pentru introducerea unei astfel de acțiuni este de 5 ani, de la data încetării posesiei de stat, sau de la data decesului părintelui, față de care este contestată legătura de filiație²⁷. Realitatea concretă a legăturii de filiației conferă, așadar, o protecție veritabilă celei prestabilite. Ea joacă un rol important în privința păcii familiei. În cadrul alin. al 2-lea din art. 333, legiuitorul francez prevede faptul că, nimeni, cu excepția procurorului, nu poate contesta filiația, atunci când posesia de stat, în conformitate cu titlul, a durat cel puțin cinci ani de la nașterea copilului sau de la recunoașterea acestuia²⁸.

În concluzie, potrivit dreptului francez al filiației, posesia de stat reprezintă o noțiune juridică ce permite luarea în considerare a experimentării familiale. Funcția sa de a proba și de a stabili filiația o transformă într-un element esențial al sistemului juridic francez. În dreptul englez, aprehensiunea experimentării familiale este diferită, pentru că ea nu dă naștere unei legături de filiație, în sensul de statut juridic, așa cum o percepe legiuitorul francez, ci unui rol părintesc.

4. Experimentarea familială – sursă a rolului părintesc în dreptul englez

Pentru început, trebuie să menționăm faptul că, legiuitorul englez abordează experimentarea familială, într-un mod pragmatic. Aici nu există o instituție comparabilă cu posesia de stat, care să permită stabilirea unei legături formale de filiație. Noțiunea, de care se apropie cel mai mult, este cea intitulată *child of the family*, care se traduce printr-o legătură de fapt dintre un copil și o persoană, care nu este nici din punct de vedere biologic și nici din punct de vedere juridic părintele său, dar care se comportă ca atare. Domeniul noțiunii de *child of the family* este, așadar, relativ restrâns la faptul definirii familiei, în acest cadru. Legiuitorul englez nu a transformat în instituție experimentarea familială precum legiuitorul francez, din pricina concepției anglo-saxone cu privire la filiație. Cu toate acestea, experimentarea familială produce efecte.

²⁷ *Code civil français*, art. 333: «Lorsque la possession d'état est conforme au titre, seuls peuvent agir l'enfant, l'un de ses père et mère ou celui qui se prétend le parent véritable. L'action se prescrit par cinq ans à compter du jour où la possession d'état a cessé ou du décès du parent dont le lien de filiation est contesté. Nul, à l'exception du ministère public, ne peut contester la filiation lorsque la possession d'état conforme au titre a duré au moins cinq ans depuis la naissance ou la reconnaissance, si elle a été faite ultérieurement.»

²⁸ Idem.

În sistemul juridic englez, nu este necesară nici o procedură specială pentru a recunoaște existența unei vieți de familie, ci aceasta va fi stabilită în contextul unei alte proceduri, cum este cazul stabilirii reședinței copilului sau a autorității părintești. Cu aceste ocazii, judecătorul va trebui să stabilească și cine va avea grijă de copil. Potrivit concepției legiuitorului englez, nu este necesar un mod de stabilire a filiației, ținându-se cont de experimentarea familială pentru că, stabilirea filiației, în sine, nu este necesară în vederea producerii efectelor.

Sensul literar al termenului *child of the family* este acela de copil al familiei. Ideea este asemănătoare cu cea din dreptul francez, adică și aici se va ține cont de comportamentul părinților cu privire la copil, din partea unui adult, care nu este, în mod necesar, părintele său. Adultul se comportă ca și cum ar fi părinte, chiar dacă nu a fost stabilit acest aspect, din punct de vedere juridic. Pentru că acel copil este tratat ca fiind propriu, el trebuie să beneficieze de întreținere și de protecție din partea adultului, chiar și în absența legăturii biologice sau juridice dintre ei. De asemenea, pentru ca un copil să fie considerat membru al familiei este necesar ca, mai întâi, să existe o familie. Dar ce înțelegem prin acest termen? În acest sens, legiuitorul englez a avut în vedere un cadru familial bazat, în mod exclusiv, pe angajamentul juridic al cuplului parental. De asemenea, este necesară o viață de familie în care să fie inclus atât cuplul cât și copilul, astfel încât, acesta din urmă, să fie perceput precum un membru de familie al părintelui *de facto*. Prin urmare, un copil poate fi considerat *child of the family* doar dacă este crescut în cadrul unui cuplu, angajat din punct de vedere juridic și doar dacă acesta a fost deja născut. Dar ce înseamnă cuplu angajat din punct de vedere juridic? Legiuitorul englez se referă aici fie la cuplul căsătorit, fie la cei care au încheiat un parteneriat civil²⁹. Observăm faptul că, legiuitorul englez nu se referă și la copiii crescuți, în cadrul concubinajului³⁰.

Definiția reiterată mai sus face trimitere atât la părinții biologici ai copilului, cât și la cei care nu sunt. Condiția este ca, persoanele în cauză să crească acel copil și să îi ofere toate cele necesare traiului. De asemenea, un copil crescut de către soțul sau de către partenerul civil al unuia dintre părinți poate fi considerat, pentru acesta din urmă, *child of the family*.

A doua condiție, prevăzută de către legiuitorul englez, este dată de nașterea copilului. Prin urmare, pentru ca experimentarea familiei să fie efectivă și eficientă, astfel încât copilul să poată fi tratat precum *child of the family*, este necesar ca acesta să se fi născut deja. O speță interesantă, în acest sens, este cea intitulată *A. v. A.* din anul 1974. Potrivit situației de fapt, un bărbat, care s-a

²⁹ *Matrimonial Causes Act 1973*, Section 52: “child of the family, in relation to the parties to a marriage, means a) a child of both of those parties; and b) any other child, not being a child who is placed with those parties as foster parents by a local authority or voluntary organisation, who has been treated by both of those parties as a child of their family”. *Civil Partnership 2004* a adăugat referința la cuplurile de parteneri civili. *Marriage Act 2013* a extins această categorie și la cuplurile de același sex.

³⁰ *J. v. J.*, 1993, 2 FLR 56 (FD), disponibil la adresa web: <https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed61653>, [Online] consultat în 30.04.2020.

căsătorit cu o femeie însărcinată, avea convingerea că el este tatăl copilului. După 6 zile de la ceremonie, soția l-a părăsit, iar după 5 luni de la separare, aceasta a născut un copil, astfel încât a devenit clar pentru toată lumea faptul că, tatăl copilului nu este soțul femeii, ci bărbatul de origine pakistaneză, cu care mama avusese o relație, înainte de căsătorie³¹. În acest caz, singurul comportament semnificativ al soțului, față de copil, a fost acela că s-a căsătorit cu mama lui. Însă, căsătoria a avut loc înainte de nașterea copilului, astfel încât, actul bărbatului nu este suficient, pentru ca acel copil să fie considerat *child of the family*. De fapt, principalul motiv pentru care minorul nu va putea beneficia de statutul favorabil specific copilului de familie este acela că, în afară de căsătoria cu mama sa, bărbatul nu a manifestat și un alt comportament față de el.

Tot referitor la sistemul de drept englez, mai trebuie să precizăm faptul că, pentru a fi încadrat în categoria *child of the family*, copilul trebuie să fie tratat precum un membru de familie, de către părintele *de facto*, iar acest comportament trebuie dovedit. Cum se va dovedi acest comportament? Ei bine, se pare că, judecătorul englez s-a gândit la o comparație între comportamentul unui părinte veritabil față de fiul său și comportamentul unui părinte *de facto*, față de copilul pe care-l crește. Vorbim aici despre o partajare a a vieții alături de cuplul parental. Potrivit unei decizii a instanței, nu poate fi considerat *child of the family* copilul care, deși este tratat de către soțul mamei, ca și cum ar fi al său, nu locuiește împreună cu el³². În acest caz, mama avea un copil dintr-o relație anterioară, pe care soțul ei a acceptat să îl trateze, ca și cum ar fi fost al său. Deși îl sprijinea din punct de vedere financiar, bărbatul nu mai locuia alături de mama copilului. În acest sens, instanța a decis că, o simplă contribuție financiară la viața copilului nu este suficientă, pentru ca acesta să fie considerat *child of the family*, de către bărbat.

În ceea ce privește durata conviețuirii, instanța a apreciat, în alt caz, faptul că, aceasta poate fi luată în considerare, chiar dacă este scurtă. În cazul *W. v. W.* din anul 1984³³, instanța a decis că, un copil poate fi considerat precum *child of the family*, chiar dacă durata de conviețuire alături de cuplu este de 15 zile. Pentru a aprecia realitatea experimentării familiale, în scopul considerării copilului precum *child of the family*, judecătorul trebuie să procedeze la examinarea obiectivă a situației de fapt. El trebuie să stabilească dacă, pentru toate persoanele, probele aduse în instanță demonstrează faptul că, minorul este tratat precum *child of the family*³⁴. Examinarea poartă, așadar, mai mult asupra comporta-

³¹ *A. v. A.*, 1974, Fam 6 (HL), disponibil la adresa web: <https://link.springer.com/content/pdf/bfm%3A978-1-349-86147-7%2F1.pdf>, [Online] consultat în 30.04.2020.

³² *M. v. M.*, 1981, 2 FLR 39 (CA), în S. Gilmore, L. Glenon, *Hayes and Williams' Family Law*, Oxford University Press, Oxford, 2016, p. 331.

³³ *W. v. W.*, 1984, FLR 796 (CA), în S. Gilmore, L. Glenon, *op. cit.*, p. 331.

³⁴ *D. v. D.*, 1981, 2 FLR 93 (CA), în S. Gilmore, L. Glenon, *op. cit.*, p. 337. În acest caz judecătorul adresează următoarea întrebare: "Does the evidence show that the child was treated as a member of the family?". Un alt caz asemănător este *Teeling v Teeling*, 1984, FLR 808 (CA), în S. Gilmore, L. Glenon, *op. cit.*, p. 331.

mentului adultului față de copil, decât asupra propriului sentiment subiectiv³⁵. În acest sens, evaluarea aparenței filiației face trimitere la *fama* din dreptul francez. Odată ce aceste condiții sunt îndeplinite, copilul poate beneficia de efectele asociate calității de *child of the family*, adică de anumite efecte ale filiației, fără ca vreo legătură să fie stabilită între el și părinții *de facto*.

Care sunt consecințele statutului de *child of the family*? Potrivit legiuitorului englez, a fi considerat precum *child of the family*, nu antrenează stabilirea vreunei legături de filiație și nici atribuirea automată a responsabilității părintești, cu privire la cel care s-a ocupat de copil. Această noțiune nu permite atribuirea unor sarcini de natură patrimonială, în beneficiul copilului. Totodată, legiuitorul englez nu va deduce din experimentarea familială un statut, ci un rol părintesc.

Ne vom ocupa, pentru început, de absența consecințelor asupra filiației și asupra responsabilității părintești. Astfel, calificarea *child of the family* nu antrenează stabilirea unei legături de filiație. De asemenea, nu este vorba nici despre probarea filiației, ci despre constatarea pe cale judiciară a unei experimentări familiale, care oferă dreptul la realizarea anumitor efecte ale filiației. Recunoașterea copilului precum *child of the family* nu are drept consecință atribuirea automată a autorității părintești, în sarcina părintelui *de facto*. Este necesar acordul celuilalt părinte, prin semnarea unui *parental responsibility agreement*, sau introducerea unei cereri în justiție, în acest sens³⁶.

O altă consecință este aceea că, minorul va beneficia de anumite efecte de natură patrimonială ale filiației. De îndată ce copilul va fi recunoscut precum un membru de fapt al familiei, pentru că a fost tratat în acest fel, el va putea beneficia aceste efecte, chiar și în absența stabilirii unei legături de filiație. Unul dintre aceste efecte este faptul că, minorul va putea solicita alimente din partea părintelui *de facto*. Totodată, în caz de divorț al soților, cel care l-a tratat precum propriul copil, va putea fi ținut să contribuie financiar la asigurarea nevoilor necesare traiului. În mod similar, el poate fi obligat la plata contribuțiilor, potrivit

³⁵ *Carron v Carron*, 1984, FLR 805 (CA), în S. Gilmore, L. Glenon, *op. cit.*, p. 325.

³⁶ *Children Act 1989*, Section 4A: "Acquisition of parental responsibility by step-parent. (1) Where a child's parent ("parent A") who has parental responsibility for the child is married to or a civil partner of, a person who is not the child's parent ("the step-parent"): (a) parent A or, if the other parent of the child also has parental responsibility for the child, both parents may by agreement with the step-parent provide for the step-parent to have parental responsibility for the child; or (b) the court may, on the application of the step-parent, order that the step-parent shall have parental responsibility for the child. (2) An agreement under subsection (1)(a) is also a "parental responsibility agreement", and section 4(2) applies in relation to such agreements as it applies in relation to parental responsibility agreements under section 4.(3) A parental responsibility agreement under subsection (1)(a), or an order under subsection (1)(b), may only be brought to an end by an order of the court made on the application: (a) of any person who has parental responsibility for the child; or (b) with the leave of the court, of the child himself. (4) The court may only grant leave under subsection (3)(b) if it is satisfied that the child has sufficient understanding to make the proposed application".

secțiunii întâi din *Children Act 1989*³⁷ sau potrivit secțiunii nr. 38 din *Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978*.³⁸ De asemenea, copilul familiei poate intenta o acțiune împotriva părintelui său *de facto*, pentru a obține un drept de locuință sau un ordin de contact³⁹. Tot ca efect al recunoașterii precum un membru de familie, el poate solicita o cotă din patrimoniul părintelui *de facto* decedat⁴⁰. Trebuie să menționăm, însă, un aspect foarte important. Potrivit dispozițiilor, prezența părinților *de facto* și implicarea acestora în activitatea de creștere și de educare a copiilor, nu împiedică implicarea părinților biologici, în astfel de activități. Prin urmare, părinților biologici li se poate solicita asigurarea celor necesare traiului, chiar dacă există părinți *de facto*. Astfel, copilul va beneficia de două categorii de debitori ai obligației de întreținere: părinții biologici și părinții sociali⁴¹. În concluzie, absența consecințelor experimentării familiale asupra legăturii de filiație dezvăluie faptul că, legiuitorul englez a refuzat transformarea ei într-o instituție juridică. În acest sistem de drept, discutăm doar despre efecte în domeniul succesoral și în ceea ce privește întreținerea pentru că, în mod pragmatic, acestea constituie eficacitatea experimentării familiale. Legiuitorul englez distinge, astfel, între statut și efectele filiației. El poate atribui statutul părinților biologici și anumite efecte patrimoniale unei alte persoane, care se ocupă de copil ca și cum ar fi al său, fără a fi necesară vreo atribuire a autorității părintești. Experimentarea familială poate, în acest sistem de drept, să conducă doar la îndeplinirea datorilor părintești unilaterale, cu privire la copil.

Concepția legiuitorului englez se află în strânsă legătură cu afirmația autorului de origine franceză, care i-a numit pe părinții *de facto*, *mini-parentés*⁴². Potrivit autorului francez, admiterea altor legături familiale decât cele de filiație se limitează la simple împrumuturi din surse diferite. Prin urmare, va fi posibilă organizarea unei semi-legături între copil și persoana care, fără a-i fi părinte

³⁷ *Children Act 1989*, Section 1: "A court, in the circumstances mentioned in subsection (4)(a) or (7), is as respects each parent within subsection (6)(a) to presume, unless the contrary is shown, that involvement of that parent in the life of the child concerned will further the child's welfare".

³⁸ *Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978*, Section 38: "Any person who has parental responsibility for a child may at any time remove the child from accommodation provided by or on behalf of the local authority under this section".

³⁹ *Children Act 1989*, Section 10, alin. (5), lit. (a): "any party to a marriage (whether or not subsisting) in relation to whom the child is a child of the family."

⁴⁰ *Inheritance Act 1975*, Section 1, alin. (1), lit. (d): "any person (not being a child of the deceased) who in relation to any marriage or civil partnership to which the deceased was at any time a party, or otherwise in relation to any family in which the deceased at any time stood in the role of a parent, was treated by the deceased as a child of the family."

⁴¹ *Child Support, Pensions and Social Security Act 2000*, Section 1, alin. (5): "Where subsection (3) applies but subsection (4) does not, the Secretary of State shall notify: (a) the parent with care concerned; and (b) the non-resident parent (or alleged non-resident parent), where it appears to him that that person is aware that the parent with care has been treated as having applied for a maintenance calculation".

⁴² D. Fenouillet, *op. cit.*, p. 533.

legitim, are sarcina de a-l crește efectiv. În dreptul pozitiv, această semi-legătură este asigurată, prin intermediul mecanismelor relativ limitate, cum este cazul tutelei sau al delegării autorității părintești. Conform autorului francez, «il conviendrait de revoir les cas et effets, dans le présent et le futur, d'une semi-parenté vécue. La logique de cette finalité voudrait que soient principalement empruntés des effets personnels, mais pas exclusivement, la charge personnelle pouvant naturellement entraîner des conséquences patrimoniales»⁴³. Astfel, experimentarea familială poate antrena stabilirea unui rol părintesc, nu a unui statut de părinte. Acest aranjament, deși străin filosofiei dreptului cu privire la filiație, nu pare imposibil de pus în aplicare și ar putea descrie perfect cazul familiilor recompuse.

5. Concluzii

Comportamentul părintesc, cu privire la copil, poate, precum realitatea biologică sau precum un titlu, să conducă la formarea unei legături de filiație. Exprimând o atenție particulară și mărturisind o afecțiune certă cu privire la copil, adultul care se comportă precum un părinte veritabil poate ajunge să îmbrace costumul juridic al rolului pe care-l joacă. Legiuitorul francez permite, astfel, consacrarea legăturii de fapt, prin intermediul posesiei de stat. Fiind, în primul rând, o modalitate de probă a legăturii de filiație, care nu poate fi verificată în mod științific, comportamentul părintesc ne sugerează faptul că, adultul este părintele veritabil al copilului pentru că el se ocupă de creșterea sa, în mod spontan. Comportamentul instinctiv este, de acum înainte, un indiciu valabil al unei filiații fizice probabile. Deși expertiza genetică a devenit regina probelor, experimentarea familială a fost luată în considerare alături de realitatea biologică, pentru ca legătura de filiație să nu fie una abstractă, ci veritabilă. Astfel, posesia de stat a devenit un mod veritabil de stabilire a statutului de părinte sau de copil.

În ceea ce privește dreptul englez, aici nu există o instituție comparabilă cu posesia de stat, pentru că experimentarea familială nu poate fi luată în considerare de una singură, pentru a fonda o legătură de filiație. Trebuie să existe un act de voință explicit și care să respecte formele prescrise de legiuitor, pentru a se stabili o legătură cu un copil, sau pentru a se face proba legăturii biologice. Totuși, legiuitorul englez ține cont de experimentarea familială, pentru a justifica atribuirea anumitor efecte ale statutului, în favoarea celui care-l tratează pe copil ca și cu ar fi al său, sub denumirea *child of the family*. Comportamentul părintesc nu este, așadar, instituit pe baza statutului, ci pe atribuirea rolului de părinte. Luarea în considerare a experimentării familiale este revelatoare pentru diferențierea dintre dreptul francez și cel englez. Astfel, legiuitorul francez privilegiază *le status*, în timp legiuitorul englez privilegiază *the incidents of status*⁴⁴. În fine, experimentarea familială poate să dea naștere atât a unui statut cât și a unui rol părintesc, ceea ce ne arată faptul că, aceste două componente ale filiației pot fi disociate.

⁴³ Idem, p. 534.

⁴⁴ R. H. Graveson, *The Conflict of Laws*, ed. a II-a, Editura Sweet et Maxwell, Londra, 1952, p. 95.

